

Ιατρική και Ιατρικές Σχολές στη Μ. Ασία (Αρχαιότητα)

Summary :

Η προσφορά των ιατρών που κατάγονταν από τη Μικρά Ασία είναι ανυπολόγιστη. Οι διασημότεροι ιατροί της Αρχαιότητας –με εξαίρεση τον Ιπποκράτη– είχαν γεννηθεί και σπουδάσει σε κάποια μικρασιατική πόλη, διαμορφώνοντας στη συνέχεια τη σκέψη και τη μεθοδολογία της ιατρικής επιστήμης. Με τις έρευνες, την εμπειρία, τα αναρίθμητα συγγράμματα και κυρίως την πίστη τους στην επιστημονική προσέγγιση των προβλημάτων του οργανισμού έθεσαν τις βάσεις της ορθολογικής αντιμετώπισης των ασθενειών.

Date

Αρχαιότητα

Geographical Location

Μικρά Ασία

1. Εισαγωγή

Η ανάπτυξη της ιατρικής στη Μικρά Ασία είναι άρρηκτα δεμένη με την εξέλιξη της επιστήμης σε πανελλήνιο επίπεδο, χωρίς να είναι δυνατός ο διαχωρισμός της με ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά. Η προσφορά των ιατρών που κατάγονταν από τη Μικρά Ασία υπήρξε ανυπολόγιστη. Οι σημαντικότεροι επιστήμονες της Αρχαιότητας –με εξαίρεση τον [Ιπποκράτη](#)– είχαν γεννηθεί και σπουδάσει σε κάποια μικρασιατική πόλη, διαμορφώνοντας στη συνέχεια τη σκέψη και τη μεθοδολογία της ιατρικής επιστήμης. Με τις έρευνές τους, την εμπειρία, τα αναρίθμητα συγγράμματα και κυρίως την πίστη τους στην επιστημονική προσέγγιση των προβλημάτων του ανθρώπινου οργανισμού έθεσαν τις βάσεις της ορθολογικής αντιμετώπισης των ασθενειών και της ίασής τους. Δεν είναι τυχαίο ότι οι βάσεις της ιατρικής επιστήμης τέθηκαν την εποχή της ακμής της [ιωνικής φιλοσοφίας](#), κατά τον 6ο και 5ο αι. π.Χ.

Οι πρώτοι Ίωνες φιλόσοφοι διατύπωσαν προβληματισμούς σχετικά με βιολογικά και ιατρικά θέματα, κάτι το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να οδηγηθεί η ελληνική σκέψη στο συμπέρασμα ότι η μέθοδος με την οποία ερευνάται και ερμηνεύεται ο φυσικός κόσμος μπορεί να εφαρμοστεί και στη διερεύνηση των φαινομένων που αφορούν τον άνθρωπο. Οι θεωρίες των προσωκρατικών φιλοσόφων θα θέσουν τα θεμέλια για την αποδέσμευση της ιατρικής από τη θρησκευτική πίστη και για τη σταδιακή εξάλειψη της μαγείας και των προλήψεων. Οστόσο η θρησκευτική ιατρική, εκφραζόμενη κυρίως με τη λατρεία του [Ασκληπιού](#) στα ασκληπιεία, θα εξακολουθεί να συνυπάρχει με την επιστημονική ιατρική, όπως διαμορφώθηκε στις ιατρικές σχολές.

2. Ασκληπιεία

Τα ασκληπιεία ήταν λατρευτικά τεμένη αφιερωμένα στον Ασκληπιό και θεραπευτικά κέντρα όπου οι ιερείς-θεραπευτές (οι [Ασκληπιάδες](#)), με τη φώτιση του Ασκληπιού, θεράπευαν κυρίως άτομα που έπασχαν από ψυχοσωματικές διαταραχές.

Τα μεγάλα ασκληπιεία ήταν εντυπωσιακά συγκροτήματα χτισμένα σε τοποθεσίες με φυσικό κάλλος και ευεργετικό κλίμα, ώστε η διαμονή των ασθενών να είναι ευχάριστη και να ενισχύει την ψυχολογία τους. Στη

Ιατρική και Ιατρικές Σχολές στη Μ. Ασία (Αρχαιότητα)

Μικρά Ασία η λατρεία του Ασκληπιού εξαπλώθηκε ταχύτατα, χάρη στη δράση των Ασκληπιάδων. Έχουν καταγραφεί συνολικά περίπου είκοσι ασκληπιεία, στα οποία συνέρρεαν προσκυνητές και ασθενείς από ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο: στην [Αβυδο](#), την Αλεξάνδρεια, την [Αντανδρο](#), το Βυζάντιο και τα Γάργαρα της [Τρωάδας](#), στις [Αιγές](#), την [Ελαία](#), την [Κύμη](#) και την Πιτάνη της [Αιολίδας](#), στις [Ερυθρές](#), την [Έφεσο](#), τη [Μαγνησία](#), την [Προήνη](#) και τη [Σμύρνη](#) της [Ιωνίας](#), στην [Ιεράπολη](#) της [Φρυγίας](#), στις [Τράλλεις](#) και την [Κνίδα](#) της [Καρίας](#), στο [Πέργαμον](#) της [Μυσίας](#) και στην [Προύσα](#) της [Βιθυνίας](#).

Από το πλήθος των ονομαστών ασκληπιείων το πιο ξακουστό ήταν το [Ασκληπιείο του Περγάμου](#). Κατά την παράδοση ιδρύθηκε από τον Αρχία, γιο του Αρισταίχμου. Οι ανασκαφές απέδειξαν ότι ο ναός υπήρχε από τον 4ο αι. π.Χ., αναπτύχθηκε ευρύτερα κατά την Ελληνιστική περίοδο και άκμασε κυρίως στη Ρωμαϊκή, κατά το 2ο αι. μ.Χ. Το Ασκληπιείο ήταν ένα μεγάλο σύμπλεγμα κτηρίων σε ανοιχτό χώρο με στοές. Εκτός από τα οικοδομήματα που εξυπηρετούσαν την ίαση και τη διαμονή των ασθενών υπήρχαν ακόμη βιβλιοθήκη, αίθουσες εκδηλώσεων και [θέατρο](#) χωρητικότητας 3.500 ατόμων.

Ο ναός του Ασκληπιού αποτελούσε απομίμηση, σε μικρότερη κλίμακα, του Πανθέου της Ρώμης. Τον κοσμούσαν τρία χρυσά αγάλματα: του Ασκληπιού, της Υγείας και του Τελεσφόρου.

3. Η ιατρική σχολή της Κνίδου

Ιατρικές σχολές, ανεξάρτητες από τα ασκληπιεία, αναπτύχθηκαν ραγδαία τον 5ο αι. π.Χ. στην κυρίως Ελλάδα, στη Σικελία, στη νότια Ιταλία και στη Μικρά Ασία. Οι σημαντικότερες ήταν της Κνίδου και της [Κω](#), γεγονός που οφείλεται στη μεγάλη ανάπτυξη της φιλοσοφικής και επιστημονικής σκέψης στις περιοχές αυτές.

Η ιατρική σχολή της Κνίδου στη νοτιοδυτική Μικρά Ασία πιθανότατα είναι παλαιότερη από τη σχολή της Κω και θα παρέμενε, ίσως, η σημαντικότερη εάν δε δρούσε στην Κω ο Ιπποκράτης. Οι σχολές αυτές αντιπροσώπευαν περισσότερο τοπικές παραδόσεις παρά αντίθετες απόψεις και δεν απέρριπταν η μία τις ιδέες της άλλης ως αιρετικές ή εχθρικές. Οι επιστημονικές διαφορές που χώριζαν τα δύο κέντρα ιατρικής πρακτικής ήταν ουσιώδεις.

Κύριο έργο των Κνιδίων ιατρών ήταν η διάκριση των ασθενειών. Το ενδιαφέρον τους επικεντρωνόταν κυρίως στις νόσους, στη διάγνωση και στα επιμέρους χαρακτηριστικά τους, ακολουθώντας αναλυτική μεθοδολογία. Η προσέγγισή τους είχε επηρεαστεί από τους Αιγυπτίους. Τα έργα τους ήταν αυστηρώς ιατρικά και παρουσίαζαν μικρό θεωρητικό ενδιαφέρον, σε αντίθεση με τους ιπποκρατικούς. Πραγματεύονταν κυρίως θέματα αγωγής, παθολογίας, γυναικολογίας και εμβρυολογίας. Ο γνωστότερος ιατρός της σχολής της Κνίδου ήταν ο ιδρυτής της Ευρυφών. Είχε μεγάλη ικανότητα στην ανατομία και συνέγραψε πολλές πραγματείες σχετικά με θεραπείες, αλλά δυστυχώς οι περισσότερες χάθηκαν. Το πιο αντιπροσωπευτικό έργο της σχολής, το «Κνιδίων γνωμών», αποδίδεται σε αυτόν. Ίσως ήταν στην πραγματικότητα ο συγγραφέας ορισμένων έργων που αποδίδονται στον Ιπποκράτη, ο οποίος στη συλλογή των έργων του διατήρησε την ιατρική σκέψη της σχολής της Κνίδου με τη μορφή αντιπαραθέσεων ανάμεσα σε αυτήν και τη γειτονική της.

4. Ελληνιστική περίοδος

Στην Ελληνιστική περίοδο διατηρείται η συνέχεια των παραδόσεων που ανιχνεύονται στα έργα του

Ιατρική και Ιατρικές Σχολές στη Μ. Ασία (Αρχαιότητα)

Ιπποκράτη, αλλά σημειώνονται και εκπληκτικές εξελίξεις. Αναφορές στους γιατρούς της εποχής και στις ανακαλύψεις τους βρίσκουμε στα έργα μεταγενέστερων ιατρών, όπως στους Κέλσο, Ρούφο, [Σωρανό](#), [Γαληνό](#) και [Ορειβάσιο](#). Οι ιδέες τους αποκαλύπτουν επιστήμονες υψηλού επιπέδου και με πρωτότυπη σκέψη. Χαρακτηριστικά της ιατρικής στην Ελληνιστική περίοδο είναι η μεγαλύτερη ειδίκευση και η δημιουργία επιμέρους κλάδων στην επιστημονική έρευνα, καθώς και η επιτυχία στην εφαρμογή της επιστημονικής γνώσης σε πρακτικά ζητήματα. Την ίδια περίοδο αναπτύσσεται μια συνεχώς αυξανόμενη διάσταση απόψεων κυρίως μεθοδολογικής προσέγγισης. Αμφισβητείται ακόμη και η αξία της επιστημονικής έρευνας σε σχέση με την τέχνη της ίασης. Ιατρικές «σχολές» αναπτύχθηκαν δίνοντας έμφαση στον έναν παράγοντα ή στον άλλο. Παρ' όλες τις θεωρητικές παρεκκλίσεις, οι θεραπευτές έδειχναν εκλεκτικισμό στην πρακτική εφαρμογή. Αυτές οι τάσεις ενοποίησης είναι σαφείς αργότερα στις θεωρίες του Ρούφου και του Γαληνού, το 2ο αι. μ.Χ.

Στην Ελληνιστική εποχή καθιερώθηκαν ερευνητικά κέντρα, με σημαντικότερα αυτά της Αλεξάνδρειας και του Περγάμου. Ορισμένοι βασιλείς υποστήριζαν την επιστημονική έρευνα, ειδικά όταν μπορούσε να έχει πρακτική εφαρμογή, διεύρυναν τα δικά τους ενδιαφέροντα και εξασφάλιζαν μεγαλύτερη φήμη. Παρ' όλα αυτά, ελάχιστος αριθμός επιστημόνων ευεργετήθηκε από τη βασιλική γενναιοδωρία, είτε με τη μορφή χρημάτων είτε με πρόσβαση σε βιβλιοθήκες, με παροχές σε εργαλεία και με εργαστήρια.

Εξέχουσα προσωπικότητα της ιατρικής στην Ελληνιστική εποχή ήταν ο [Ηρόφιλος](#), ο οποίος καταγόταν από τη [Χαλκηδόνα](#) της Βιθυνίας, μαθήτευσε στην Κνίδα και στην Κω και έζησε στην Αλεξάνδρεια, όπου ευνοήθηκε ιδιαίτερα από τους [Πτολεμαίους](#). Ίδρυσε μαζί με τον Ερασίστρατο την Αλεξανδρινή σχολή ιατρικής, που αργότερα ονομάστηκε Ηροφιλείος. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη φυσιολογία και την ανατομία. Με την υποστήριξη των Πτολεμαίων εφάρμοσε πρώτη φορά τη νεκροτομή και αναδείχθηκε στο μεγαλύτερο ανατόμο της Αρχαιότητας. Το αποτέλεσμα ήταν η εκπληκτική πρόοδος στην ανατομία, στη φυσιολογία και στη χειρουργική.

5. Ρωμαϊκή περίοδος

Την επόμενη περίοδο οι θεωρητικές ενστάσεις είχαν αποτέλεσμα να εξασθενήσει η πρακτική της ανατομίας. Ακόμη σημαντικότερος παράγοντας ίσως ήταν η έλλειψη υποστήριξης, αυτά τα χρόνια, των ανατόμων που θέλησαν να συνεχίσουν την παράδοση. Οι περισσότεροι επιστήμονες έπρεπε πλέον να φροντίζουν οι ίδιοι για τις έρευνές τους. Η έλλειψη κοινωνικής αναγνώρισης και η ακόλουθη έλλειψη σταθερής και μόνιμης οργάνωσης επηρέασαν αποφασιστικά την κατεύθυνση που ακολούθησε η επιστήμη. Οι γενικές τάσεις αντανακλούν την αβεβαιότητα των ιατρών για τη θέση τους στην κοινωνική διαστρωμάτωση, την οποία επιβάρυνε ο φιλοσοφικός σκεπτικισμός σχετικά με τη δυνατότητα απόκτησης της γνώσης αλλά και την αντιμετώπιση του φαινομένου της αγυρτείας. Παρ' όλα αυτά, οι πόλεις της Μικράς Ασίας θα αναδείξουν ορισμένους από τους σπουδαιότερους ιατρούς. Σε πολλές από αυτές λειτουργούσαν περίφημες σχολές ιατρικής. Οι σημαντικότερες ήταν της Βιθυνίας, της Εφέσου,¹ της [Καισαρείας](#), της Κνίδου, της [Μιλήτου](#), του Περγάμου, της Σμύρνης και των Τράλλων. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε επιγραφή του 2ου αι. μ.Χ. αναφέρεται πως η σχολή της Εφέσου ήταν τμήμα ακαδημίας επιστημών κατά το πρότυπο του Μουσείου της Αλεξάνδρειας και ότι οι απόφοιτοί της λάβαιναν μέρος σε τακτικούς διαγωνισμούς με ιατρικά θέματα, ενώ βραβεύονταν οι επιδόσεις στη χειρουργική και η κατασκευή νέων ιατρικών εργαλείων.²

Άλλη διάσημη σχολή ήταν της Σμύρνης, όπου φοίτησε και ο Γαληνός. Ιδρύθηκε από τον Ικέσιο, μαθητή του

Ιατρική και Ιατρικές Σχολές στη Μ. Ασία (Αρχαιότητα)

Ερασιστράτου, τον 1ο αι. π.Χ. Πολλοί από τους μαθητές επέλεξαν να ασκήσουν το επάγγελμά τους στη Ρώμη, όπως ο [Ηρας ο Καππαδόκης](#), προσωπικός ιατρός του [Νέρωνα](#), ο [Αθήναιος ο Ατταλεύς](#), ιδρυτής της Πνευματικής σχολής, ο Σωρανός ο Εφέσιος, περίφημος γυναικολόγος, ο [Μάγνος ο Εφέσιος](#), αρχίατρος της αυτοκρατορικής αυλής, ο Ρούφος ο Εφέσιος, ο σημαντικότερος ιατρός και συγγραφέας μετά το Γαληνό, και ο ίδιος ο Γαληνός ο Περγαμηνός, ο μεγαλύτερος ιατρός όλων των εποχών μετά τον Ιπποκράτη. Ο δρόμος, πάντως, για την ελληνική ιατρική στη Ρώμη και για την αναγνώριση της αξίας των Ελλήνων ιατρών είχε ανοίξει από τον [Ασκληπιάδη](#), ο οποίος γεννήθηκε στην Προύσα της Βιθυνίας κατά τον 1ο αι. π.Χ.

Στην αυτοκρατορική Ρώμη οι αποκλίνουσες προσεγγίσεις των Ελληνιστικών χρόνων κατέληξαν σε σχολές-αιρέσεις. Κάθε «σχολή» είχε τις δικές της αρχές, μεθόδους και θεωρητικό υπόβαθρο, ενώ βαθύτατες διαφωνίες προέκυπταν στην προσέγγιση των ασθενειών και των αιτιών τους. Οι σημαντικότερες ήταν η Δογματική, η Εμπειρική, η Μεθοδική και η Πνευματική. Οι περισσότεροι ιατροί υποστήριζαν τα διδάγματα της σχολής που ακολουθούσαν, υπήρχαν όμως και αυτοί που στέκονταν με κριτικό πνεύμα απέναντι σε συγκεκριμένες θεωρίες και προτιμούσαν να διαφοροποιηθούν με βάση την προσωπική τους εμπειρία. Λαμπρότερο παράδειγμα κριτικού πνεύματος είναι ο Σωρανός ο Εφέσιος, μεθοδικός κατά βάση ιατρός, που αναδιαμόρφωσε τη συγκεκριμένη σχολή ώστε να γίνει η σημαντικότερη στη Ρώμη. Σύγχρονοί του, όπως ο [Αρεταίος ο Καππαδόκης](#) και ο Ρούφος ο Εφέσιος, επανέφεραν το ιπποκρατικό σκεπτικό. Ο [Διοσκορίδης ο Πεδάνιος](#), από την [Ανάζαρβο](#) της [Κιλικίας](#), τελευταίος μεγάλος εκπρόσωπος της φαρμακολογίας, ανακεφαλαίωσε τα φαρμακογνωστικά δεδομένα του καιρού του· ύστερα από αυτόν δε θα υπάρξει ουσιώδης επιστημονική πρόοδος.

Στις εξελίξεις της ιατρικής κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο θα μπορούσαν να αναφερθούν η ιδιαίτερη ανάπτυξη της μαιευτικής, κυρίως χάρη στο έργο του Σωρανού, η ευρύτερη αποδοχή των γυναικών ιατρών, που δεν περιορίζονται πλέον στη γυναικολογία και στη μαιευτική, καθώς και η πρόοδος της χειρουργικής, ιδιαίτερα του τομέα της τραυματολογίας στο πλαίσιο των στρατιωτικών νοσηλευτηρίων. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στον περίφημο Περγαμηνό ιατρό Γαληνό, το έργο του οποίου συγκεφαλαιώνει την ιατρική αυτών των αιώνων. Ο τελευταίος από τους μεγάλους ιατρούς που ανέδειξε η Αρχαιότητα σφράγισε την πορεία της επιστήμης για μία τουλάχιστον χιλιετία. Ασχολήθηκε με όλους τους κλάδους της ιατρικής επιστήμης και συνέγραψε εκπληκτικό αριθμό πραγματειών. Αντιμετώπιζε με κριτικό πνεύμα όλες τις ιατρικές σχολές, αποδεχόμενος ό,τι σημαντικό είχαν να προσφέρουν, συνθέτοντας τη δική του θεωρία πάνω στο ιπποκρατικό υπόβαθρο. Το συγκεφαλαιωτικό έργο του Γαληνού, προϊόν μακράς προσωπικής πείρας, είχε ως συνέπεια την αποδυνάμωση των αιρέσεων: η ιατρική των όψιμων χρόνων της Αρχαιότητας θα διαχωριστεί πλέον στη φιλοσοφική ανίχνευση των γενικών αιτιών και στην κλινική θεραπευτική, όπως θα ασκηθεί κατά τους Βυζαντινούς χρόνους.

1. Μαθητές της σχολής της Εφέσου ήταν ο Ηρακλείδης, ο Ρούφος και ο Σωρανός.

2. Ορειβ., *CMG* VI 2,2, σελ. 9.

Bibliography :

Edelstein E., Edelstein L., *Asclepius: a collection and interpretation of the testimonies*, 2, New York

Ιατρική και Ιατρικές Σχολές στη Μ. Ασία (Αρχαιότητα)

	1975
	Albert L., <i>Les médecins grecs à Rome</i> , Paris 1894
	Allbut I., <i>Greek Medicine in Rome</i> , London 1921
	Jackson R., <i>Doctors and Diseases in the Roman Empire</i> , London 1998
	Phillips E.D., <i>Greek medicine</i> , London 1973
	Pohlmeyer H., <i>Zahnärztliches bei Rufos, Soranos und Aretaeos</i> , Leipzig 1922
	Sarton G., <i>Introduction to the History of Science</i> , Malabar Fa 1975
	Γεωργακόπουλος Κ., <i>Αρχαίοι Έλληνες ιατροί</i> , Αθήνα 1998
	Nutton V., "Medicine", <i>CAH XI</i> , 943-965
	Cipolla C., <i>Miasmas and disease</i> , Yale University Press 1992
	Corvisier J., <i>Santé et Société en Grèce ancienne</i> , Paris 1985
	<i>Die Handschriften der antiken Ärzte.</i> , Diels, H., <i>Die übrigen griechischen Ärzte ausser Hippokrates und Galenos</i> , Philosophische und historische Abhandlungen der Königlich Pr, Berlin 1906
	Edelstein L., <i>Ancient Medicine</i> , Baltimore 1967
	Grmek M.D., <i>Diseases in the ancient Greek world</i> , Baltimore 1991
	Montserrat, D. (ed.), <i>Changing Bodies, Changing Meanings: Studies on the Human Body in Antiquity</i> , London 1998
	Temkin, O., Temkin, C. (eds.), <i>Ancient Medicine: Selected papers of Ludwig Edelstein</i> , Baltimore 1967
	Walcott G., <i>A Source Book in Greek Science</i> , Massachusetts 1958
	Πουρναρόπουλος Γ., <i>Ιστορία της Ιατρικής</i> , Θεσσαλονίκη 1930
	Lloyd S., "Medicine and the life sciences", <i>CAH 2 VII. 1</i> , 347-352
	Lloyd G.E.R., "Medicine", <i>CAH 2 VI</i> , 634-646

Webliography :

	Ancient Greek Medicine http://www.rcpsych.ac.uk/pdf/Philip%20van%20der%20Eijk%20Body%20and%20Spirit%20in%20Greek%20medicine%20and%20philosophy.pdf
	Asklepieion of Pergamon http://www.sitesandphotos.com/catalog.php?actions=search&s_pattern=items+similar+to+R50560137&kw_id%5B%5D=44369&kw_id%5B%5D=59684&kw_id%5B%5D=33897&kw_id%5B%5D=30916